

HARDI JUDIT

Tantárgyhoz köthető szaknyelvi szókincs felismerése és mérése

Recognising and assessing subject-specific professional vocabulary

In a foreign language the knowledge of subject-specific professional vocabulary determines the success of learning a subject. Since English-specified teacher trainees learn several subjects in the target language, the thorough knowledge of professional vocabulary is essential. By the means of quantitative measurement it is possible to outline the breadth and depth of vocabulary. In this research, the categories of the depth of professional language knowledge are presented in a subject-specific context based on the results of two tests which measure different levels of professional vocabulary. The comparison of the two different levels vocabulary knowledge, one being close to everyday English, the other one representing a higher professional level, explores the dimensions of professional vocabulary knowledge. Since English-specified teacher trainees should have some knowledge of vocabulary that characterises a subject to be able to learn it effectively, a recognition test is used in this research to measure this kind of ability. The difference between the two levels of professional vocabularies as well as the ability to identify vocabulary characteristic of a subject show a comprehensive picture of professional vocabulary knowledge.

Bevezetés

A szókincs mérete jelentősen befolyásolja a tanulás sikerességét. Különösen igaz ez az idegen nyelven tanult szaktantárgyak esetében, ahol a köznyelvi szóhasználat mellett a szaknyelvi terminológia ismerete alapvető jelentőségű. Az idegen nyelvi tantárgyspecifikus tananyag jelentős mértékben épít a szaknyelvi terminológia ismeretére, hiszen enélkül nem lehetséges sem a szakmai szöveg megértése, sem pedig a nyelvi megnyilatkozás. Az idegen nyelvi szakszókincs mértéke hatással van mind a receptív, mind pedig a produktív készségekre. Fontos tehát képet alkotni a szakszókincs ismeretéről, s ennek megfelelően fejleszteni a tantárgyakhoz kötődő terminológiát. A szakszókincs három fő csoportba sorolható (Hoffmann 1987; Kurtán 2003), amelyek közül csupán a harmadik csoport elemei tekinthetők terminusoknak a kutatók szerint. Az első csoportba az általános köznyelvi szókincs, a másodikba a közös szakszókincs, a harmadik csoportba pedig a specifikus szakszókincs tartozik.

Az alábbiakban leírt kutatási eredmények angol műveltségterületi képzésben részt vevő főiskolás hallgatók szókincsismeretét mutatják be az egyes angol nyelven tanult tantárgyakhoz kötődően két nehézségi szinten. Az alacsonyabb szakmai szinten az általános köznyelvi és közös szakszókincsbe tartozó szavak ismeretét teszteltük, a magasabb nehézségi szinten pedig a szaktantárgyak specifikus szókincsét mértük. A következő szaktantárgyakhoz köthető szókincsét vizsgáltuk a kutatás első szakaszában:

- az angolnyelv-tanítás módszertana,
- gyermekirodalom,

- angolszász irodalom,
- országismeret,
- angol leíró nyelvtan.

Az összefoglaló tanulmány – amely a szerző egy korábbi tantárgyfelismerési vizsgálatának (Hardi 2010) és egy ezt követő szókinccsmérő tesztelésének eredményeit mutatja be – célja, hogy átfogó képet adjon a leendő angoltanítók szakszókinccsének ismeretéről és a szókinccs méretéről. A szakmai szókinccs ismerete nemcsak a nyelvtanulás sikerességének aktuális mutatója, hanem előrevetíti a tanításban történő alkalmazás képességét is. A nyelvtanítás során főként a nyelvtani szakkifejezések használata az elsődleges, de szükség van az országismerettel, a kultúrával és a gyermekirodalommal kapcsolatos terminológiára is. Mindezek ismerete jelentősen hozzájárul a majdani tanítók általános nyelvi rátermettségéhez, magabiztosságához.

Idegen nyelvi szókinccs mérése

Az idegen nyelvi szókinccs mérése különböző kvantitatív vizsgálatok lebonyolításával történik, amelyek lehetőséget adnak a szókinccs nagyságának és mélységének mérésére is. A szókinccs nagyságának mérése a nyelvtanuló aktuális szóismeretéről ad képet, amelyből láthatóvá válik, ki hol tart a nyelvtanulásban. A szókinccs mélységének vizsgálatából az is kiderül, ki milyen fejlődési szinten áll a szókinccsismeret terén. Noha a kétféle szóismeret szétválaszthatatlan egymástól, a szóismeret mélységének vizsgálata árnyaltabb képet nyújthat a szókinccstudásról. A Wesche és Paribakht (1996) által kifejlesztett szóismereti skála (*Vocabulary Knowledge Scale, VKS*) a szókinccs tudását mérő teszt, amely nem csupán azt kérdezi a tanulóktól, ismerik-e a szavakat vagy sem, hanem arra is kíváncsi, mennyire tudják a felismert szót. A szerzők szándéka többet nyújtani a felületes szójelentés ismeretének meghatározásánál. Túl kívánnak mutatni a szókinccs nagyságának mérésén azzal, hogy információt nyernek a tanulók szóismeretének fejlődéséről. A teszt arra kéri a tanulókat, hogy értékeljék saját szókinccsük mélységét minden egyes szó esetében. Ezáltal a teszt több, mint a szójelentés ismeretének vizsgálata, a tanulók szókinccsfejlődésének és tudásának állomásait is méri. A VKS egy szólistából és egy ötponos skálából áll (1. táblázat). A tesztet kitöltők ötponos skálán értékelik tudásukat, és ha úgy gondolják, hogy tudják a szót, megadják a pontos fordítását, illetve kontextusban is bemutatják a használatát.

1. Nem emlékszem, hogy láttam ezt a szót korábban. 2. Láttam már ezt a szót, de nem tudom, mit jelent. 3. Láttam már ezt a szót korábban, azt hiszem, ezt jelenti: (szinonima vagy fordítás). 4. Ismerem ezt a szót. Ezt jelenti: (szinonima vagy fordítás). 5. Tudom használni ezt a szót mondatban:
(Ha ír mondatot, töltsé ki a 4-es pontot is). |
|---|

**1. táblázat. Wesche és Paribakht szóismereti skálája
(1996, idézi Milton 2009: 159 – a szerző fordítása)**

A szerzőpáros által kidolgozott módszer a szókincs nagyságának és mélységének mérését egyaránt lehetővé teszi. A skála lehetőséget ad a pontértékek megkülönböztetésére 2-ig és a felett. A szavak, amelyeket felismer a teszt kitöltője, a szókincs nagyságát mutatják, míg a 4. és 5. szinten lévő szavak a szókincs mélységéről tájékoztatnak. A teszt segítségével nagy mennyiségű adatot nyerhetünk, amely értékelése rámutat a szótudás különböző dimenzióira.

Természetesen, mint minden mérőeszközt, a VKS-t is éri kritika. Ezek egyike, hogy nem teszi lehetővé a jelentésárnyalatok megkülönböztetését, valamint a teljes skálát nem használják a tesztet kitöltők (Wolter 2005). Továbbá az 5-ös pont elérése nemcsak nehéz, hanem lehetőséget ad a szavak szemantikailag semleges kontextusba helyezésére, amely nem feltétlenül jelenti azt, hogy a tanuló érti a szó jelentését (Read 2000). A kritikák véleményeket összegezve elmondhatjuk, a VKS nem mutatja meg kellő mértékben a szókincs mélységének szisztematikusan fejlődését. Ez arra enged következtetni, hogy a mélység és a nagyság szorosan kapcsolódik egymáshoz, vagyis minél több szót ismer a tanuló, annál jobban tudja ezeknek a szavaknak a jelentős részét. Úgy tűnik tehát, hogy a szóismeret mélysége csak egy bizonyos nagyságú szókincs tudása után jelenik meg (Read 2004). Ugyanakkor a jelen kutatásban a két különböző szakmai szintű szókincs mérése és összehasonlítása lehetőséget ad arra, hogy következtetéseket vonjunk le a szókincs fejlődésére nézve.

Módszer

A vizsgálat lebonyolítására a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán került sor két lépcsőben (2010 és 2013) angol műveltségterületes nappali és levelező tagozatos hallgatók részvételével (N = 42). A nyelvi műveltségterület tananyaga az általános iskolai tanítást az 1–6. osztályig öleli fel, azaz nemcsak az alsó tagozaton taníthat idegen nyelvet a műveltségterületi képzést sikeresen elvégző tanítójelölt, hanem az 5. és 6. osztályban is.

Az adatgyűjtés a vizsgálat első felében a tantárgyhoz kötődő szóismeretre irányult, a második felében pedig a Wesche és Paribakht (1996) által kifejlesztett szóismereti skálával, az előzőekben bemutatott VKS-sel valósult meg. A kutatás első felében kérdőívet töltöttek ki a hallgatók, amely általános információkra, így többek között az angoltanulással töltött évek számára és a tantárgyi átlagokra kérdezett rá (2. táblázat), valamint a tantárgyhoz kötődő szófelismerést vizsgálta két szinten (Hardi 2010). A második kutatási részben a szókincsmérő skála segítségével a tantárgyhoz kötődő szakszókincs felmérésére került sor. A kétszintű mérés lehetőséget adott a tantárgyspecifikus szakszókincs ismeretének összehasonlítására. Mindkét kutatási részben az A és B teszt két különböző nehézségű, tantárgyspecifikus szakszókincs ismeretét vizsgálta. Az A tesztben hétköznapihoz közeli, de tantárgyhoz köthető szókincs szerepelt, míg a B teszt magasabb szakmai szintű terminológiát tartalmazott. A szavakat mindkét teszt esetében a hallgatók által használt tankönyvekből, oktatási anyagokból választottuk ki. A tesztek egyenként 35-35 szót tartalmaztak, azaz összesen 70 szó vizsgálatára nyílt lehetőség. Az egyes tesztekhez kötődő szókincs a mellékletben található. Az adatok feldolgozásához az SPSS statisztikai szoftvert használtuk.

Eredmények

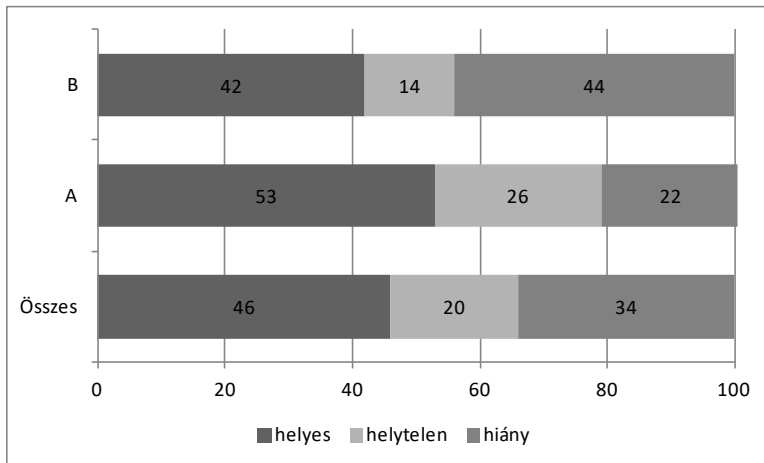
Az eredmények ismertetése előtt a kutatásban részt vevők adatait mutatom be a 2. táblázat segítségével, amely szemlélteti, hogy az adatközlők mióta tanulják az angol nyelvet, illetve milyen tanulmányi átlagot értek el a felmérést megelőző időszakban.

	N	Min.	Max.	Szóródás	Átlag
Angoltanulás évei	42	1	17	4,35	9,26
Tanulmányi átlag	41	3	5	0,59	4,28

2. táblázat. A kutatásban részt vevők adatai

A felmérés időpontjában a hallgatók kicsivel több, mint 9 éve tanulták az angolt idegen nyelvként, de a szórás igen jelentős, mivel van, aki csak 1 éve kezdte, és olyan is, aki már 17 éve tanulja a nyelvet. A tanulmányi átlaguk kicsivel volt magasabb, mint a 4-es. Az alacsony szóródásból is látható, hogy főként 4-es és 5-ös osztályzatuk volt a hallgatóknak.

A tantárgyakhoz köthető szókincs tantárgyfelismerési átlagainak alakulását az 1. ábra szemlélteti (Hardi 2010).

1. ábra. A tantárgyakhoz köthető szókincs tantárgyfelismerési átlagainak alakulása (Hardi 2010)

Egy korábbi kutatásban (Hardi 2010) a tantárgyakhoz köthető szókincs alapján vizsgáltam a tantárgyfelismerési átlagok alakulását. A szókincs tantárgyhoz rendelésének képessége tájékoztat az adott tantárgy terminológiájának ismeretéről. Összességében a szókincs kevesebb, mint felét (46%) tudták a hallgatók tantárgyhoz kötni, ami azt jelzi, hogy a felmérés időpontjában nem volt a hallgatóknak megfelelő szókincs, amely az egyes tantárgyak tanulását hatékonyabbá tehetné. Az A teszt esetében, amely a köznapinhoz közeli szóhasználatot vizsgálta, 51,6% volt a helyes kitöltési arány a résztvevők között, míg a B teszt esetében, amely a magasabb szakmai szóhasználatot mérte, 40,8%, vagyis a hallgatók nagyobb mértékben azonosították be a tantárgyat az alacsony szakmai szintű szókincs alapján. Első látásra talán furcsának tűnik az eredmény, mivel

feltételezhető, hogy a magasabb szakmai szókincs jobban jellemzi az egyes tárgyakat. Ez valószínűleg így is van, de ehhez elengedhetetlen a szaktárgyi terminológia ismerete, amely, mint az látható lesz, elmarad a köznapinhoz közelítő szókincs ismerete mellett.

A 3. táblázat a helyesen felismert szókincs átlagait tartalmazza tantárgyi bontásban. A legmagasabb átlagok a B teszt nyelvtani és módszertani szókincsénél láthatók, amely arra utal, hogy a nyelvtan és a módszertan tárgyakkal a szavait tudták a hallgatók a legkönnyebben a tárgyhoz kötni, ami valószínűleg abból adódik, hogy ezeknek a tantárgyaknak a szakmai szókincsa meghatározóbb.

Tantárgy	Nyelvtan	Módszer- tan	Gyermek- irodalom	Angolszász irodalom	Ország- ismeret	Átlag	Összes
A	3,1	3,4	2,1	2,1	3,9	2,9	32
B	4,7	4,7	2,8	1,5	3,6	3,5	

3. táblázat. Tantárgyfelismerési átlagok (Hardi 2010)

A szókincs alapján történő tantárgyfelismerés fontos információt szolgáltat a hallgatók szaknyelvi szóismeretéről, amely hatással van a tantárgy tanulásának sikerességére is. A szókincsismeret nagyságának és mélységének mérése megmutatja, hol vannak hiányosságok, és milyen lehetőségek vannak a fejlesztésre. A továbbiakban a hallgatók szaknyelvi szóismeretének mérési eredményeit mutatom be részletesebben.

Elsőként a tesztekre adott válaszok skálaértékeiből készült faktoranalízist, a tesztek megbízhatóságát, valamint a tesztpárok és az egyes tesztertékek korrelációját elemzem. A skálapontok jól rendezhetők faktorokba az egyes értékek tartalma szerint (4. táblázat), függetlenül attól, hogy az A vagy a B tesztről van-e szó. Az 1. faktorban a legmagasabb értékek az A és a B teszt esetében a jelentés ismerete és annak alkalmazása. A 2. faktorba két negatív előjelű komponens tartozik, amely mindkét tesztnél az egyes skálaértéknek felel meg, a „még nem látta a szót” jelentéstartalommal. A 3. faktorban a vélt jelentés értékei a legmagasabbak.

	Komponens		
	1.	2.	3.
A nem látta	0,10	-0,86	0,11
A nem tudja	-0,77	0,01	-0,03
A vélt	-0,17	-0,10	0,92
A jelentés	0,38	0,48	-0,72
A mondat	0,71	0,34	-0,16
B nem látta	-0,17	-0,88	-0,05
B nem tudja	-0,78	0,29	0,06
B vélt	0,14	0,13	0,84
B jelentés	0,70	0,49	-0,31
B mondat	0,76	0,44	-0,13

Extraktív módszer: principális komponensanalízis.
Rotációs módszer: Equamax Kaiser normalizációval.

4. táblázat. Faktoranalízis

A faktoranalízis eredményének alapján elmondható, hogy a teszt jól működött a két különböző szakmai szintű szókincs mérése során, azaz a skála alkalmas a kétféle szókincs különbségeinek mérésére. Az 5. táblázatban a megbízhatósági értékek és a tesztpárok közötti korreláció látható. A Cronbach-alfa-értékek, amelyek a teszt megbízhatóságát jelzik az 1. és 2. skálapontok esetében, viszonylag alacsonyak, a 3–5. skálapontok esetében magasak, ami azt mutatja, hogy a megkérdezettek többsége a 3–5-ig pontértékeket töltötte ki, azaz a legtöbb esetben vélhetően vagy teljesen ismerték a szó jelentését. A párok közötti korreláció a szélső értékeknél a legmagasabb, azaz hasonló volt a tesztek kitöltési aránya a még nem látott, illetve a már ismert és alkalmazott szavak esetében.

	1.	2.	3.	4.	5.
A és B	Nem látta	Nem tudja	Vélt jelentés	Jelentés	Mondat
Cr.-alfa	0,54	0,47	0,74	0,93	0,80
p < 0,01	0,64	0,47	0,59	0,70	0,68

A: köznyelvhez közeli szókincs, B: magasabb szintű szakmai szókincs

5. táblázat. A megbízhatóság és a párok közötti korreláció

A 6. táblázat az A és B tesztek értékei közötti korrelációs értékeket tartalmazza. A korrelációk a két teszt ugyanazon értékei között, valamint az A és B tesztek 4-es és 5-ös pontértéke között a legmagasabbak. Ebből arra lehet következtetni, hogy a tesztek kitöltési paraméterei nagyon hasonlítanak egymásra, vagyis mindkét tesztben hasonló arányban válaszoltak a hallgatók a szókincsismeret különböző szintjeire, illetve aki megadta a jelentést, az próbálta mondatba is foglalni a szót. A matematikai statisztikai adatokból tehát megállapítható, hogy a teszt megfelelően működött mindkét szaknyelvi szint esetében, vagyis jól alkalmazható az eltérő szakmai szintű szókincs mérésére és összehasonlítására.

	A1	A2	A3	A4	A5	B1	B2	B3	B4
A2	-0,05	–	–	–	–	–	–	–	–
A3	0,15	0,06	–	–	–	–	–	–	–
A4	-0,46**	-0,32*	-0,83**	–	–	–	–	–	–
A5	-0,30*	-0,50**	-0,28	0,56**	–	–	–	–	–
B1	0,64**	0,18	0,07	-0,41**	-0,28	–	–	–	–
B2	-0,18	0,47**	0,18	-0,16	-0,38*	-0,09	–	–	–
B3	0,01	-0,06	0,59**	-0,37*	0,01	-0,11	-0,01	–	–
B4	-0,27	-0,44**	-0,43**	0,70**	0,61**	-0,60**	-0,41**	-0,11	–
B5	-0,24	-0,41**	-0,28	0,54**	0,68**	-0,48**	-0,44**	0,03	0,84**

* A korreláció 0,05 szinten szignifikáns (2-tailed).

** A korreláció 0,01 szinten szignifikáns (2-tailed).

1. Nem látta, 2. Nem tudja, 3. Vélt jelentés, 4. Jelentés, 5. Mondat

6. táblázat. Az A és B tesztek korrelációja

A következőkben a leíró statisztikai adatokat ismertetem és elemzem. A 7. táblázat az A és B tesztek átlagait mutatja be a skálaértékeknek megfelelően.

	A					B				
	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.
Min.	0	0	0	13	0	0	0	0	3	0
Max.	8	7	22	35	35	27	18	15	29	30
Szór.	1,8	1,71	4,30	5,22	7,93	5,74	4,68	3,90	7,76	9,25
Átlag	1,43	1,57	2,43	29,52	26,60	6,43	7,07	4,45	17,12	14,29

1. Nem látta, 2. Nem tudja, 3. Vélt jelentés, 4. Jelentés, 5. Mondat

7. táblázat. Az A és B tesztek eredményei

Mindkét teszt esetében az átlag a 4-es és az 5-ös skálapontoknál a legmagasabb. A magas átlagok (29,52 és 26,60) az alacsonyabb szakmai szintű szókincs esetében azt jelentik, hogy ennek a szókincsnek nagy részét ismerték és alkalmazni tudták a hallgatók. Szembetűnő azonban, hogy az A teszt átlagai a jelentésmegadás és mondatba foglalás esetében sokkal magasabbak, mint a B tesztben elért átlagok (17,12 és 14,29). Ugyanakkor az 1-es és 2-es skálaértékeknél ennek a fordítottja igaz, vagyis az A teszt esetében igen alacsonyak (1,43 és 1,57), míg a B teszt esetében valamivel magasabbak ezek az átlagok (6,43 és 7,07). Ez azt jelzi, hogy a hallgatók több szóval nem találkoztak még a magasabb szakmai szintű tesztből. A szóródás is a B teszt esetében nagyobb, ami arra utalhat, hogy a magasabb szakmai szintű szavakat vagy egyáltalán nem ismerik, vagy pedig pontosabban ismerik a hallgatók. A B tesztnél a szóródás a 3-as pontérték, azaz a vélt jelentés esetében a legkisebb, ami a középérték jellegből adódhat.

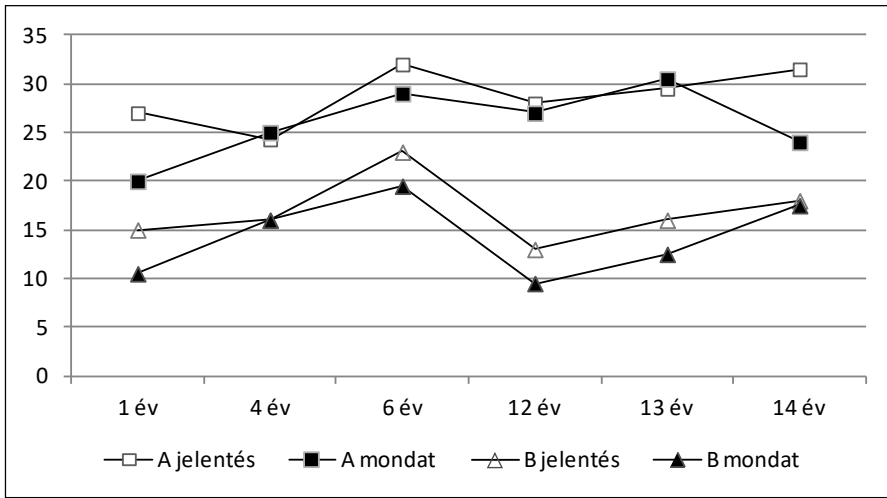
Az A és B tesztek ugyanazon skálaértékeinek összehasonlítása a 8. táblázatban látható. A kétmintás t-próba alapján elmondható, hogy szignifikáns kapcsolat van a tesztek azonos skálapontjai között. A legnagyobb különbség az A és B tesztben a jelentéspárok meghatározása között van, azaz jelentősen kevesebben adtak meg jelentést a magasabb szakmai szókincs tartalmazó B tesztben. A szóródás a mondatba foglalás esetében a legnagyobb a teszt párok között, a legkisebb pedig a vélt jelentés esetében.

Teszt párok	M	SD	t
A nem látta – B nem látta	-5,00	4,77	-6,78
A nem tudja – B nem tudja	-5,50	4,15	-8,58
A vélt – B vélt	-2,02	3,69	-3,55
A jelentés – B jelentés	12,40	5,48	14,65
A mondat – B mondat	12,31	6,92	11,52

Kétmintás t-próba, $p < 0,01$.

8. táblázat. Az A és B teszt párok közötti átlagos eltérés

A könnyebb áttekinthetőség érdekében a 2. ábra szemlélteti a szókincs ismeretét a tanulási évek függvényében. Az ábrán és a 9. táblázatban azokat a tanulással töltött éveket soroltuk fel, amelyek legalább három főre vonatkoznak. Amint látható, a szóismeret és a tanulási évek számának növekedése között nem lineáris a kapcsolat, vagyis sem a szójelentés, sem pedig a mondatbeli szóhasználat nem emelkedik egyenletesen az A és a B teszt esetében.

2. ábra. A szókincs alakulása és a tanulási évek

A két tesztre adott válaszok tendenciájukban megegyeznek, azzal a különbséggel, hogy az A teszt értékei lényegesen magasabbak. Természetesen a magasabb szaknyelvi szintű szókinccset tartalmazó B tesztet jóval kisebb arányban ismerték fel a legtöbb éve tanulóknál, mint az angolt csak néhány éve tanuló társaik. A szóródás a legtöbb éve tanulóknál a B tesztben a szójelentés megadásánál és mondatba foglalásánál volt a legnagyobb, ami arra utalhat, hogy a hallgatók szaknyelvi szóismerete eltérő mértékű.

Év	1	4	6	12	13	14	Összes
N (fő)	3	3	5	6	6	5	42
A jelentés	26,67	24,00	32,40	27,33	30,33	31,40	29,52
szóródás	11,84	6,24	1,14	7,94	3,98	4,82	5,22
A mondat	20,00	24,67*	29,60	26,33	31,17*	23,60	26,60
szóródás	11,35	4,61	6,06	4,63	5,03	14,84	7,93
B jelentés	14,67	16,33	23,40	12,83	16,50	18,40	17,12
szóródás	7,09	6,02	3,57	8,44	8,24	12,75	7,76
B mondat	10,33	16,00	19,60	9,67	12,50	17,60	14,29
szóródás	9,29	6,00	6,18	6,83	7,09	15,66	9,25

9. táblázat. A szókincs alakulása és a tanulási évek

A 9. táblázatban csillaggal jelzett két értéket azért emeltük ki, mert ezekben az esetekben, bár nem jelentős mértékben, de meghaladja a mondatba foglalás a szójelentés ismeretét. Voltak tehát olyan válaszadók, akik a szó jelentését nem határozták meg, de mondatot alkottak vele. Mindkét ilyen érték az A teszt esetében fordult elő. McNeill (1996) saját eredményeiből kiindulva ezt a jelenséget azzal magyarázza, hogy a VKS valójában bináris teszt, amely azt méri, hogy valaki tudja-e a választ, vagy sem. Előfordulhat azonban, hogy a jelenség háttérében természetes nyelvelsajátítási folyamat áll, azaz mondatszinten már működik a jelentés, szószínten viszont még nem tisztult le teljesen. A B teszt esetében ilyen nem fordult elő, ami arra enged következtetni, hogy a magasabb szaknyelvi szintű szókincs inkább tudatos tanulással, mintsem a nyelvelsajátítási folyamat részeként rögzül. A 10. és a 11. táblázatban a tesztek eredményei a tanulmányi átlag függvényében láthatók.

Tanulmányi átlag		Nem látta	Nem tudja	Vélt	Jelentés	Mondat
3 N = 4	Átlag	3,00	3,00	2,75	25,75	17,25
	Szóródás	2,40	2,70	1,89	3,59	11,87
4 N = 14	Átlag	1,64	2,07	4,36	26,36	24,36
	Szóródás	2,34	1,85	6,69	6,85	7,60
5 N = 23	Átlag	0,96	1,09	1,17	32,26	29,52
	Szóródás	1,14	1,24	1,87	1,98	5,97
Összesen N = 41	Átlag	1,39	1,61	2,41	29,61	26,56
	Szóródás	1,82	1,71	4,35	5,25	8,02

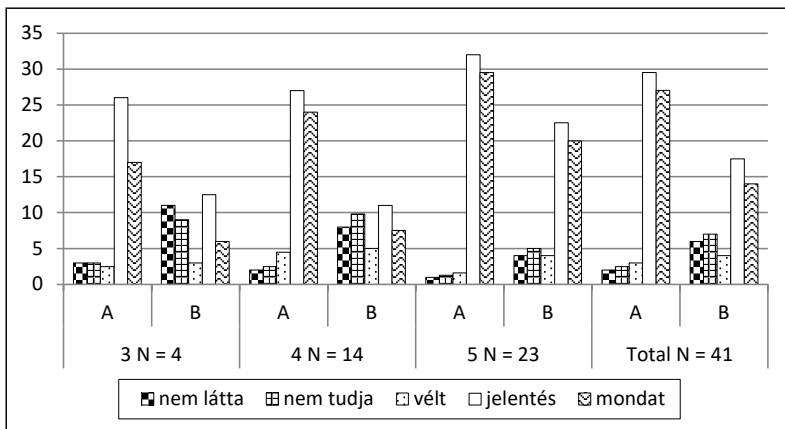
10. táblázat. Az A teszt eredményei és a tanulmányi átlag

Tanulmányi átlag		Nem látta	Nem tudja	Vélt	Jelentés	Mondat
3 N = 4	Átlag	10,50	9,25	3,00	12,00	5,75
	Szóródás	7,32	6,94	1,41	4,96	7,32
4 N = 14	Átlag	7,93	9,57	5,14	10,93	7,86
	Szóródás	6,33	4,89	5,28	6,67	6,12
5 N = 23	Átlag	4,09	5,48	4,26	22,30	19,91
	Szóródás	2,79	3,23	3,29	4,33	7,50
Összesen N = 41	Átlag	6,02	7,24	4,44	17,41	14,41
	Szóródás	5,17	4,60	3,95	7,61	9,33

11. táblázat. A B teszt eredményei és a tanulmányi átlag

A tanulmányi átlag növekedésével mindkét teszt esetében csökken azok száma, akik nem találkoztak még egy bizonyos szóval, nem ismerik a jelentését, illetve vélt jelentést adtak meg, és nő azoké, akik ismerik, és mondatba tudják foglalni az adott szót. A tanulmányi átlagok szerinti szóismeret alakulását a 3. ábra szemlélteti. A 3-as és 4-es tanulmányi átlagú hallgatóknál a B teszt esetében a skála alacsony és magas pontértékei közel állnak egymáshoz, ugyanakkor ezekhez a skálapontokhoz kapcsolódó átlagok

igen alacsonyak. Ez arra utal, hogy a gyengébb tanulók szókinccse szakmai szinten nem megfelelő. Az 5-ös átlagú hallgatók köznyelvihez közelítő szókinccse a legmagasabb, ők ismerik és tudják használni leginkább az alacsonyabb szakmai szintű szókinccset, míg speciális szakmai szókinccsük a gyengébb átlagú hallgatók köznyelvihez közelítő szókinccséhez áll a legközelebb. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy az alacsonyabb szókinccsel rendelkező hallgatók kevésbé boldogulnak a szakmai tárgyak tanulásával, ami a szakmai szókinccs bővítésének fontosságára hívja fel a figyelmet.

3. ábra. A tesztek eredményei és a tanulmányi átlag

Összességében elmondható, hogy az első három és az utolsó két skálapont értékei jól elkülönülnek, ami a skála használhatóságát, illetve a szótudás alakulásának releváns mérését jelzik. Az átlagértékek jól szemléltetik a két nehézségi fokú szókinccsmérő teszt közötti eltéréseket, ami azt bizonyítja, hogy a VKS alkalmas eltérő nehézségi szintű, illetve a köznyelvi és a szaknyelvi szókinccs különbségeinek mérésére. A skála alsó értékei (2-es és 3-as) a passzív szótudást mérik, míg a felső értékek (4-es és 5-ös) az aktív szóhasználatot mutatják meg.

Összefoglalás és következtetések

A kutatás első szakaszában a tantárgyhoz kapcsolódó szókinccs felismerését vizsgáltuk, ami képet adott a hallgatók szaknyelvi szókinccsismeretéről. A szókinccs egyes tantárgyakhoz kapcsolásának képessége nem tett különbséget a passzív és aktív szóismeret között, megmutatta viszont a hallgatók jártasságát tantárgyaik szókinccsében. Ez azért fontos, mert jelzi, hogy a hallgatók képesek-e az egyes diszciplínákat önálló egységként értelmezni és kezelni. A szókinccs tantárgyhoz rendelésének képessége alacsony volt mindkét szakmai szintű teszt esetében, ami a szókinccs általános alacsony szintjére vezethető vissza.

A kutatás második szakaszában az adatgyűjtés Wesche és Paribakht (1996) szóismereti skálájával, a VKS-sel történt, amely segítségével lehetőség nyílt a szóismeret nagyságának és mélységének mérésére. A teszt lehetőséget adott és kiválóan alkalmasnak bizonyult az általános és a szaknyelvi szótudás különbségének mérésére.

Az eredmények rámutattak arra, hogy a köznyelvi és a szakmai szókincs elsajátítása hasonlóan megy végbe, de a szakmai szókincs ismerete jóval alacsonyabb. Jelentős egyéni eltérések mutatkoztak a jelentés ismeretében és alkalmazásában a tanulással töltött évek száma és a tanulmányi átlagok alapján. A két eltérő szakmai szintű szöveg esetében ugyanaz a trend rajzolódott ki, azaz akinek magasabb a tanulmányi átlaga, annak a szókincse is bővebb.

A kutatás során egy érdekes jelenség került előtérbe. A köznyelvihez közel álló szaknyelvi szókincs esetében előfordult, hogy a szójelentést nem adta meg a teszt kitöltője, viszont mondatot írt az adott szóval. Ez a köznyelvi szókincs elsajátításának lépéseire utalhat, amely nem minden esetben követi a „jelentés pontos ismerete először, majd ezt követően a használata” útvonalat, hanem lehetőséget ad egy szó használatára a jelentésének pontos ismerete nélkül, hiszen a jelentés a használat során mélyül el és pontosul.

A fenti eredmények alapján fontos következtetések vonhatók le a tanítóképzés számára. A szaknyelvi szókincs fejlesztésének kiemelten fontos feladatnak kell lennie a tanítójelöltek idegen nyelvi műveltségterületi képzésében, mivel a szókincs ismerete hozzájárul a tanulás sikerességéhez. Ezt bizonyítja, hogy a magasabb tanulmányi átlagú hallgatóknak nagyobb az általános és a szaknyelvi szókincse is. A jelentés ismeretén túl fontos a szavak alkalmazási képessége, amely szintén fejlesztésre szorul. Az alkalmazás lehetősége a produktív nyelvi készségek használatában rejlik, amely fejleszthető a tudatos szakmai nyelvhasználattal. Összegezve elmondható, hogy a szaknyelvi szókincs ismerete meghatározza a tanulmányi eredményességet, ezért fejlesztése az idegen nyelvi műveltségterületes tanítóképzésben kiemelt fontosságú. A tanítójelöltek esetében a megfelelő nagyságú és mélységű szaknyelvi és szakmai szókincs ismerete nemcsak a tanulmányok sikerességének alappillére, hanem a tanítás során alkalmazandó aktív, használható kompetencia.

IRODALOM

- Hardi J. (2010): Academic vocabulary identification. In: Ferencz Á. – Klebiczki J. – Lipócziné Csabai S. – Borsné Pető J. – Fábrián Cs. (szerk.): *TEAM/AGTEDU 2010 2nd International Scientific and Expert Conference. A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett 11. tudományos konferencia kiadványa*. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola, 361–366.
- Hoffmann, I. (1987): *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung*. Tübingen.
- Kurtán Zsuzsanna (2003): *Szakmai nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- McNeill, A. (1996): Vocabulary knowledge profiles: Evidence from Chinese-speaking ESL teachers. *Hong Kong Journal of Applied Linguistics* 1/1, 39–63.
- Milton, J. (2009): *Measuring second language vocabulary acquisition*. Bristol–Buffalo–Toronto: Multilingual Matters.
- Read, J. (2000): *Assessing vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (2004): Research in teaching vocabulary. *Annual Review of Applied Linguistics* 24/2, 146–161.
- Wesche, M – Paribakht, T. S. (1996): Assessing second language vocabulary knowledge: Depth versus breadth. *The Canadian Modern Language Review* 53, 3–40.
- Wolter, B. (2005): *A new approach to assessing depth of word knowledge*. (Unpublished PhD Dissertation, University of Wales, Swansea.)

MELLÉKLET

Test A

Grammar: *word, preposition, subject, object, sentence, phrase, tense*

Methodology: *motivation, practice, course-book, material, pair-work, group-work, method*

Children's Literature: *turnip, beauty, beast, dragon, wizard, fox, gingerbread*

Literature: *writer, novel, poem, short story, drama, sonnet, ballad*

Civilisation: *parliament, geography, culture, religion, century, state, government*

Test B

Grammar: *continuous, auxiliary, participle, singular, interrogation, clause, plural*

Methodology: *follow-up, observation dictionary, skill, evaluation, curriculum, lesson plan, syllabus*

Children's Literature: *lullaby, riddle, tongue-twister, nursery rhyme, limerick, puppetry, folk tale*

Literature: *author, simile, playwright, stanza, poetry, metaphor, verse*

Civilisation: *revolution, empire, conquer, civil war, monarchy, reign, majesty*